

ETIKA IN LJUDJE V STISKI

Robert Friškovec

Povzetek

V razpravi *Etika in ljudje v stiski* avtor razmišlja o vprašanjih etike v kontekstu posameznikov ali širše v skupnosti, ki se nahaja v neki obliki stiske. Temo odpre z ugotovitvijo, da določeno stisko vsak posameznik drugače razumeva in do stiske vzpostavlja svojevrsten odnos. Predstavi svetopisemsko zgodbo o Jobu in njegovih prijateljih, v kateri prepoznava vzorec za pristop k ljudem v stiski. V nadaljevanju se avtor osredotoči na odnos z ljudmi v stiski. Posebej se posveti motivu za odnos z ljudmi v stiski. Avtor naglaša, naj bo glavni poudarek pri tem na opolnomočenju ljudi v stiski in na njihovem osebnem dostojanstvu, kar postavlja kot nasprotje ideji o pomoči. V tretjem delu predstavlja različne psihične in fizične zidove, ki ločujejo ljudi najprej od samih sebe in prav tako od ljudi v stiski. Napor, da bi odstranili te zidove, je nujen za pristne odnose in gre preko prepoznavanja in postopnega odstranjevanja teh zidov. Ob zaključku so predstavljeni nekateri etični principi in usmeritve pri odnosih z ljudmi v stiski. Posebej se poudarja prepoznavanje in odzivanje na konkretne situacije ljudi v stiski ter spodbujanje njihove samoiniciative.

Summary

In the essay *Ethics and people in need* author discusses the questions associated with ethics in the context of individuals or wider society in some sort of distress. He opens the topic with the recognition that different understandings and approaches to the specific needs depend on every individual. The Biblical story of Job and his friends is presented as an example of the approach to the person in need. The question of relations with people in need is examined next. Especially the motive for

the relationship with people in need is put forward. The author argues that the main emphasis should be on the empowerment of the person in need and his dignity in the opposition to the idea of helping. In the third part different kinds of psychical and physical walls that separate people firstly from themselves and then from the people in need are depicted. The way to eliminate those walls is necessary for genuine relations and goes through the recognition and gradual demolition of those walls. At the conclusion of the essay some ethical principles and guidelines concerning relations with people in need are discussed. The importance of recognizing and responding to the concrete situation of people in need and stimulation of personal initiative are emphasized.

UVOD

Etika je univerzalna filozofska disciplina, a hkrati pogojena s konkretnim kontekstom. Njena načela običajno razumemo kot večna in povsod veljavna, a vendar je od posameznih kontekstov odvisno, kako jih bomo uresničevali. Zato bomo tudi danes slišalo precej različnih pristopov k etiki in spoznavali kar nekaj različnih ali celo med seboj nasprotnih etičnih teorij. Navsezadnje je etika človeška prvina in zato jo vsak človek razume po svoje in v odvisnosti od osebne zgodovine. Tudi uresničuje jo vsak po svojih zmožnostih, saj bi etične teorije, ki bi ostale le na papirju, ne imele kaj dosti smisla. Posebej v obdobjih krize ali stiske, v kateri se znajdejo bodisi posamezniki bodisi celotna družba je prav etika ključnega pomena pri ohranjanju človečnosti. V pričujočem prispevku bomo razmišljali o etiki pri soočenju z ljudmi, ki občutijo stisko. Spraševali se bomo o primernih etičnih držah in etičnih merilih, ki naj vodijo človekovo delovanje v tem kontekstu. Nenazadnje bo tema tega razmišljanja kako doseči odličnost v naši skupni človečnosti. Kako vedno bolj postajati človek – bodisi v stiski bodisi v spremljanju človeka v stiski.

1. STISKA

Morda bi bilo smiselno pričakovati, da se razmišljanje pod naslovom *Etika in ljudje v stiski* pričinja z opredelitvijo in razčlenbo etike. A ne bo povsem tako, saj bomo poskusili izhajati iz izkustva stiske. Na tem mestu niti nimamo prostora, da bi nam uspelo preleteti celotno zgodovino etične misli in vseh teorij, ki so se do danes oblikovale, čeprav se bomo nekaterih dotaknili. Pričeli pa bomo pri drugem delu naslova, namreč pri stiski. Če prisotni tukaj morda ne poznajo vseh filozofskih pojmov etičnih teorij in ne bi znali na hitro opredeliti razlike med utilitaristično in situacijsko etiko, pa nam je gotovo vsem skupno izkustvo stiske. Mogoče je kdo celo izjema in mu je v življenju vseskozi posuto z rožicami, v kar pa sicer zelo dvomim, a dopuščam tudi to možnost. Vendarle se mi zdi, da bi bilo takšno življenje, ki ne bi poznalo stisk in kriz, precej osiromašeno. Lahko torej zaključimo, da so stiske naša skupna izkušnja, s čimer pa nismo še nič povedali o stiskah kot takih. Ponovno se lahko obrnemo na izkustvo in ugotovimo, da prav vsak posameznik stiske doživlja na povsem sebi lasten način. Kot ni dveh identičnih prstnih odtisov, tako tudi ni identičnih doživljanj stisk. Tudi pri velikih tragedijah, kot sta bila nedavna potresa na Haitiju in v Čilu, ni bilo dveh posameznikov, ki bi situacijo doživela na enak način. Zato bomo slišali na tisoče zgodb o dogodku in vsaka je na svoj način resnična.

Upoštevajoč, da vsak človek do stiske vzpostavi sebi lasten odnos in se vsak na drugačen način nanjo odzove, nam preperečuje, da bi lahko v etiki vlekli kakršnekoli uravnilovke. Vsak človek je sveta zgodba, pravi naslov knjige Jean Vanierja, ustanovitelja Barke, skupnosti za ljudi s posebnimi potrebami. Povsem normalno je, da ljudje v stiski doživljajo stresne odzive, saj se njihove ustaljene predstave o svetu in življenju podirajo kot hiše iz kart. Doživljanje stiske je prepuščeno posamezniku; kar je za nekoga huda stiska, se lahko zdi drugemu enostavno premagljiva situacija. Pri tem se je treba varovati nejevere in

medsebojnega primerjanja, saj je to, kot že rečeno, nemogoče, ker je vsak človek zgodba zase. Varovati pa se je potrebno še ene nevarnosti, s katero se že dotikamo etičnega področja. Stisko drugega, ki nam je blizu, običajno težko dopuščamo, saj si nikakor ne želimo, da bi ta oseba trpela. In da bi to potrdili, se kaj hitro zgodi, da izrečemo kakšno frazo, kot na primer: »Saj te razumem, saj bo bolje.« Dejstvo je, da ne moremo razumeti, ker nismo bili nikoli v povsem identični situaciji, ki jo po vrhu vsega še vsak doživlja po svoje.

Ob tem mi vedno znova prihaja na misel zgodba iz svetopisemske Jobove knjige, ki jo verjetno vsaj v grobih obrisih poznate. Job je bil bogat in uspešen človek, ki je bil hkrati tudi poslušen Bogu in med ljudmi znan kot pravičen. V nebesih pa se je tedaj pripetilo, da je satan, eden izmed božjih sinov, izzival Boga s trditvijo, da Job živi po Božjih zapovedih le zato, ker ga ta varuje. Satan je bil prepričan, da bi Job v trenutku, ko bi izgubil božjo zaščito pred trpljenjem, preklel Boga. Bog pa je verjel v Joba in se je spustil v stavo s satanom. Dopustil je, da so Jobu divje živali poklale drobnico, ki je bil glavni vir bogastva na bližnjem vzhodu. Izgubil je še drugo svoje imetje in celo svoje otroke. Lotila se ga je še ostudna kožna bolezen in žena ga je spraševala, kako dolgo bo še trpel Boga in kdaj ga bo preklel. Job pa je pretrgal svoja oblačila, se posul s pepelom, kar je bilo znamenje žalovanja in preklel dan svojega rojstva. Svetopisemska zgodba tedaj vpelje tri Jobove prijatelje in v nadaljevanju pravi: *»Dogovorili so se namreč, da pojdejo skupaj, mu izrazijo sožalje in ga potolažijo. Ko pa so od daleč povzdignili svoje oči in ga niso spoznali, so povzdignili svoj glas in zajokali. Pretrgali so vsak svoje oblačilo in si natresli prahu na glavo. Sedeli so z njim na tleh sedem dni in sedem noči in nobeden mu ni rekel besede, ker so videli, da je njegova bolečina zelo velika.«* (Job 2,11b-13).

V tem kratkem povzetku začetka Jobove zgodbe lahko vidimo začetke procesa žalovanja, ki se odvije ob takšni ali drugačni izgubi. Vsaka stiska vključuje določeno izgubo, bodisi osebe, finančne varnosti, bodisi izgubo

pričakovanj, perspektiv za prihodnost. Stiske so različno intenzivne, a vsem je skupno, da izzivajo smiselnost našega mesta v svetu. Kakor ga prijatelji v Jobovi zgodbi niso prepoznali, podobno človek v stiski samega sebe več ne prepozna. Zgodba o Jobu sicer zasleduje odgovor na vprašanje o smislu trpljenja, a naše razmišljanje ne bo seglo tako daleč. Mi se bomo ustavili le pri prvih reakcijah na veliko stisko, ki zadane Joba. Job žaluje nad strašno izgubo in prekolne dan, ko se je rodil, s čimer izraža svojo željo, da sploh ne bi nikoli živel. Obhajajo ga samomorilske misli in absurдна situacija človeka, ki poskuša živeti po Božjih zapovedih, a Bog dopusti njegovo trpljenje, ga zlomi. Vendarle ne obupa dokončno, saj Boga ne prekolne in ohranja določeno mero upanja. Čeprav bi lahko v jeziku današnjih mladih rekli, da mu ni »nič jasno«, vendarle vztraja. Stisko, naj bo še tako huda, poskuša sprejeti, čeprav se zdi nemogoče in bi raje videl, da se sploh ne bi rodil.

Zgodbo o Jobu sem vam želel predstaviti še posebej zaradi Jobovih prijateljev in njihovega ravnanja. Pravijo, da prijatelje spoznamo v nesreči, kajne. In lahko rečemo, da so se Jobovi prijatelji vsaj v začetku zelo izkazali. Tako zelo, da lahko njihovo ravnanje vzamemo za model pristopa k človeku v stiski. In kaj je bilo pri njihovem ravnanju tako presenetljivega, da bi si zaslužilo tolikšno hvalo, si morda mislite. Povem vam: najpomembnejše je, da so bili sedem dni in sedem noči tiho! Bolečina je bila namreč prehuda za besede. In naj vam izdam še en zasuk v zgodbi. Takoj, ko so prijatelji spregovorili, so ga že polomili, saj so pričeli iskati razloge za Jobovo trpljenje in mu zatrjevati, da si je že moral nekako zaslužiti, kar je prišlo nadenj. Ampak vsaj na začetku jih je trpljenje njihovega prijatelja tako prizadelo, da so lahko samo bili poleg njega in z njim žalovali. In to precej dolgo obdobje, posebej za današnji tempo življenja. Verjamem, da v tem tednu dni Job ni bil le tiho, ampak je poskusil z besedami in visokimi toni izraziti svojo bolečino. Prijatelji pa so bili ob tem tiho. Poslušali so ga.

Človek v stiski potrebuje tako čas, da predela dogajanje, ki ga je zadelo in lastne odzive nanj ter nekoga, ki ga bo pripravljen v tem spremljati in ga poslušati. Proces »žalovanja« lahko traja precej časa, a ga ni mogoče prehitevati. Tako za človeka v stiski kot za tiste, ki ga spremljajo, je to mučen proces in najlažje bi ga bilo nekoliko pospešiti. Pospešimo pa ga s kakšno »modro mislijo«, nasvetom, sodbo. Zaradi mučnosti situacije, se kdo odloči, da bi človeku v stiski velikodušno »pomagal«. Pomoč pa je tista beseda, ob kateri pri meni zagorijo vse možne rdeče luči. Mislim, da lahko drža, ki želi na vsak način pomagati drugemu, naredi več škode kot koristi. Če se vrnemo k našemu Jobu in prijateljem, ki ga obiščejo v stiski, vidimo, da mu pustijo čas in ga poslušajo. Ne trudijo se na vse načine pomagati, saj mu v tistem trenutku nikakor ne morejo. Lahko so se le postavili v spoštljivo in empatično razdaljo do njega, s katero so mu dali vedeti, da so z njim, da mu stojijo ob strani. Kar so na začetku naredili najbolje pa so pozneje pokvarili s svojim tolaženjem in poskusi razlage tega tragičnega dogajanja. Njihovo zmoto na koncu potrди sam Bog, ki zaključí, da nikogar od teh ljudi ni bilo ob stvarjenju sveta in zato ne morejo poznati zakonitosti sveta. Kako pa se zgodba zaključí, pa lahko izveste sami – dovolite kratek EPP za Sveto pismo in eno zanimivejših svetopisemskih knjig.

2. ODNOS DO LJUDI V STISKI

Nekega novinarja so pred mnogimi leti poslali, da bi naredil reportažo v Kalkuti, v Indiji, o neki nuni, materi Terezi. Ko je priletel v to milijonsko mesto in izstopil, mu je najprej v obraz udarila sopara in smrad, ki je postajal še močnejši, bolj ko se je približeval naslovu, na katerem naj bi našel takrat še manj znano redovnico. Komaj se je prebijal po pločnikih, saj so bili polni ljudi, ki so ležali očitno onemogli. Ko je prispel na naslov, je tam res našel mater Terezo, a ne v stavbi, ampak zunaj, kjer je onemoglemu človeku prala rane, ki jih je imel povsod po telesu. Prve

besede, ki so ob tem prizoru prišle iz njegovih ust, je bil začuden vzklik: »Tega ne bi delal niti za milijon dolarjev!« Mati Tereza se je obrnila k njemu in mu mirno dejala: »Tudi jaz ne.«

Te resnične zgodbe nisem izbral za to, da bi poskušal vplivati na nekakšno čustvo smiljenja in mimogrede še moraliziral. Prav takšnega moraliziranja, ki bi ljudi poskušalo prepričati, kako slabi in zanič so v primerjavi z nekaterimi svetniškimi ali herojskimi osebami, se je potrebno izogibati, ker je najprej neetično pa tudi kontraproduktivno. Zgodbo sem izbral zato, ker nam spregovori o motivih za naš odnos do človeka v stiski, kakršnakoli že je. Gotovo motiv za to ne more biti nagrada (v našem primeru ogromna vsota denarja), niti analogno kazen (morda grožnja s peklom). Takšen motiv v obliki korenčka ali palice ne bi imel trajnega učinka, saj ni dovolj globok. V tem je tudi etičnost odnosa do človeka v stiski. Ne stojimo mu ob strani zaradi nekega zunanje razloga, ampak je razlog v človeku, v njegovem dostojanstvu. Etično delovanje mora temeljiti na svobodni odločitvi in zavezanosti. Eden izmed velikih etikov človeške zgodovine Emmanuel Levinas je utemeljitev etike videl prav v obličju drugega človeka, ki me kliče k odgovornosti zanj. Mati Terezo in njene Misijonarke ljubezni so prepoznale to obličje tudi v tistih, ki jih je družba že povsem odpisala in jim poskušajo vrniti dostojanstvo s svojo strežbo.

Ob spominu na mati Terezo bi lahko kdo pomislil, da je delovala iz nekakšnega verskega fanatizma in s tem morda poskušal nekoliko umiriti slabo vest, ki se lahko ob njenem delovanju pojavi. Gotovo je bila globoko verna, vendar so pred časom objavili nekatere njene osebne zapise, v katerih se javlja tako imenovana »duhovna noč.« To pomeni, da več let ni vedela ali so njene molitve slišane in ni čutila božje prisotnosti. Vendar je kljub temu vztrajala v svojem poslanstvu, čeprav je zelo trpela. Čeprav bi lahko rekli, da je bila svetniška ženska, ji ni Bog šepetal na uho, kaj naj naredi ali jo kako drugače hrabil. Bila je ena izmed nas, z enakimi težavami in dvomi. Pravijo, da je prav to lastnost

svetniških ljudi, namreč da so grešniki, ki nikoli ne obupajo. Predstavljamo jo kot primer etičnega ideala v praksi prav zato, ker je delovala iz zastonjske ljubezni, ki ne pričakuje neke nagrade ne tu, ne na drugem svetu. Niti ni svojega delovanja razumela kot velikega žrtvovanja, marveč je delovala iz veselja. Znano je, da svojim redovnicam ni pustila iz hiše, če so bile slabe volje. Če niso bile sposobne iskrenega nasmeha, jim je naročila, naj najprej poskrbijo zase.

Človeško dostojanstvo je v središču etičnega pristopa do ljudi v stiski. Stiske, če si privoščimo preprosto etimologijo, človeka stiskajo in ga bremenijo. Človek tako izgublja moč in nadzor nad svojim življenjem. Zato je osrednja naloga vsakega odnosa do človeka, ki je v stiski, da ga opolnomoči. Pomeni podporo, da kolikor je le mogoče ponovno prevzame nadzor nad svojim življenjem in ga usmeri v zeleno smer. Vsakršna oblika pokroviteljstva bi bila neetična, saj bi lahko vodila ljudi v stiski v odvisnost od pomoči drugih. Prav tako je lahko drža nekakšnega »usmiljenega Samarijana«, ki se razdaja in raztrga za človeka v stiski, za marsikoga prezahtevna, saj ni mogoče zadostiti vedno vsem zahtevam. Po drugi strani pa lahko takšna drža pripelje do bolehanja za mesijanskim kompleksom, prepričanjem v odrešenjsko vlogo. Zato je potrebno ohranjati pred očmi človečnost – tako v tistem, ki trenutno potrebuje našo oporo in solidarnost, kot pri tistem, ki jo trenutno lahko naklanja. Morda se bodo vloge enkrat premešale in nihče se ne želi znajti v poniževalni vlogi »prosilca za pomoč«, če ve, da se ga ne obravnava kot enakovrednega člana skupnosti. In tudi v pokroviteljskem odnosu nekaterih služb in splošne klime v družbi lahko morda iščemo vzroke, zakaj je revščina in drugačna stiska pri nas pogosto nekaj sramotnega.

3. ZIDOVI V ODNOSU DO LJUDI V STISKI

Večina ljudi me pozna kot tistega »župnika«, ki dela v zaporih, kar si mnogi predstavljajo kot obiskovanje in morda še podeljevanje zakramentov zapornikom. Moje poslanstvo zaporniškega duhovnika pa je dejansko precej širše in bi ga najlaže zajel z besedama »hudodelstvo« in »zapor«. Prisoten želim biti ob ljudeh, ki so bile žrtve dejanj drugih ljudi, ob ljudeh, ki jih zaznamuje kazen, ob njihovih družinah, ob delavcih v zaporu in prostovoljcih in v podporo slovenskim državljanom zaprtim po svetu. Nočem pozabiti niti na tiste, ki so svoj dolg družbi odplačali in jim zato želim prehod nazaj v družbo olajšati s hišo po prestani kazni. Prav tako verjamem v veliko vrednost obnavljalne pravičnosti, ki jo pri nas poznamo predvsem kot mediacijo med žrtvijo in storilcem. Zakaj vam pripovedujem vse to? Tudi zato, ker bi vam rad povedal, da svojega poslanstva ne vidim povezanega samo s konkretnimi zaporskimi zidovi, marveč mnoge »zapornike« srečujem na drugi strani rešetk. Vsi smo namreč zaporniki lastnih src, le režimi so v razponu od strogega do odprtega.

Zaradi notranjih zidov, ki nas obdajajo in nam lahko postanejo vedno bolj domači, vsakič znova, ko rečemo, da »taki pač smo«, lahko postajamo ujetniki samih sebe in lastne zgodovine. Ujetniki znotraj zidov strahov, jeze, zamer, obupa, predsodkov, ki nam končno onemogočajo videti sebe in druge v pravi luči. Sam verjamem, da je pogoj za ljubezen do drugih, da najprej sprejmemo in vzljubimo sami sebe. In del tega procesa je v zavedanju lastnih zaporov in v iskanju ključev, s katerim bi odklenili njihova vrata. To nam lahko uspe le v sodelovanju, v odnosu z drugimi. In zato je tudi odnos do ljudi, ki so v stiski, osvobajajoč za nas same. Zase vem, da sem od mnogih ljudi, ki sem jih spremljal v njihovih stiskah, dobil zares ogromno. Ogromno sem se naučil o lastnih zaporih in marsikateri zid je zaradi tega padel. Zato se mi zdi beseda »pomoč«

tako nepravilna, saj gre v vsakem odnosu vedno za obojestransko obogatitev in medsebojno rast.

Poleg notranjih zidov lahko odkrivamo tudi zidove, ki jih gradimo z namenom, da bi nas ločili od stiske kot take. Ljudje nočemo trpeti in se poskušamo na vsak način pred trpljenjem zavarovati. Bogatejši kot smo, več imamo možnosti, da se zavarujemo pred trpljenjem. Pomislite samo na trpljenje, ki se pojavi pri nekaterih ob dejstvu staranja in različnih kremah, ki nam obljublajo pomladitev. Na drugi strani pa so ljudje, ki so v stiski in pogled nanje je neprijeten, povzroča nam trpljenje. Ob tem dejstvu se lahko počutimo nemočni, negotovi, ogroženi. Pa s tem ne mislim samo na množice ljudi v tretjem svetu, ki trpijo zaradi vsesplošnega pomanjkanja, ampak tudi na naše družine, kjer je lahko prisoten alkoholizem, odvisnosti, obup pa pogosto vsega tega dogajanja kar ne opazimo. Da bi si zastrli pogled na stisko, s katero se ne moremo soočiti, ustvarimo zid, zaradi katerega stiska nenadoma izgine iz našega horizonta. Daleč od oči, daleč od srca, pravijo. Končno pomislimo še na povsem fizične zidove, ki so v preteklosti in danes omejevali ljudi in ohranjali državne režime ali pa standard življenja v posamezni družbi. Takšni ali drugačni zidovi nam onemogočajo srečanje, stik med seboj. Dokler se ne odločimo, da jih je vredno podreti, bodo omejevali in ovirali naše skupno življenje.

4. ETIČNI POUČENKI

Zgodba pripoveduje o mladeniču, ki se je odločil, da bo naredil kopico sendvičev, s katerimi bi nahranil brezdomce, ki jih je vsak dan srečeval na poti v šolo. Na koncu dneva pa mu ni uspelo podariti niti enega. Ker ni nihče želel tistega, kar je ponujal, je pomislil: »Radodarnost je očitno bolj zapletena, kot sem najprej mislil. Če bi jim želel storiti kaj dobrega, bi moral najprej ugotoviti, česa si ti ljudje pravzaprav želijo.«

Naslednjega dne se je podal na ulice praznih rok. Vse, kar je storil, je bilo, da je pozdravil nekaj brezdomcev in pričel pogovor o vremenu.

Dan za tem je spet govoril z njimi, tokrat se je malce pozanimal o njihovem počutju. To je počel toliko časa, dokler ni ugotovil, da si pravzaprav želijo kakšen priboljšek in ne sendvičev. To je bila namreč poglavitna jed na jedilniku zavetišča za brezdomce. Skupaj s prijateljico je pričel peči čokoladne piškote, ki jih je brezdomcem delil ob pogovoru. Mladenič je spoznal, da je za resnično radodarnost potrebno vedeti, česa si druga oseba želi. Da bi to izvedel pa je potrebno vzpostaviti ljubezniv, prijateljski odnos. To pa pomeni, da sočloveka sprejmeš takšnega, kot v resnici je. Mladenič iz naše zgodbe je bil pripravljen prav to storiti – ovreči svoja pričakovanja o tem, kakšni naj bi bili brezdomci. Ovrigel je prepričanje, da bi si brezdomci morali želeli sendvičev ali pa celo da bi morali biti hvaležni za karkoli pač dobijo. Ko pa jih je bolje spoznal, jim je lahko ponudil tisto, kar je bilo v njegovi moči.

Ob zaključku tega razmišljanja se bomo posebej posvetili etičnim merilom, ki naj zagotavljajo odličnost oz. spodbujajo mojstrstvo v odnosu do ljudi v stiski. Etika je človekova osebna spretnost, s katero vedno bolj odkrivamo in oblikujemo svojo človečnost. Grška beseda *ethos*, iz katere izhaja etika, označuje navade, običaje, torej prakso. O etiki tako ne moremo le govoriti ali pisati knjige, ampak jo je potrebno živeti. Živimo pa le tukaj in zdaj, zato je potrebno najprej dobro spoznati našo konkretno realnost. Zgodbo o mladeniču in sendviči nam spregovori o pomembnosti tega koraka. Lahko smo namreč še tako prepričani, da delujemo etično, vendar morda ne odgovarjamo na konkretne potrebe ljudi in jim lahko celo škodujemo. Zato je pri etičnem delovanju ključnega pomena poznavanje konkretne situacije ljudi v stiski. Pri tem se je potrebno zavedati naših predstav in predsodkov, ki nam lahko popačijo sliko.

Kot smo že ugotovili, ne obstaja neka nepremična kategorija ljudi v stiski, saj se lahko vsak izmed nas v vsakem trenutku znajde v nekakšni stiski. Vendarle pa obstajajo ljudje, ki potrebujejo intenzivnejšo podporo in spremstvo, da bi se izkopal iz različnih stisk. Zaradi določenih osebnih

in družbenih dejavnikov se oblikujejo prave subkulture ljudi, ki postanejo redni uporabniki na Centrih za socialno delo ali humanitarnih ustanov. Pri tem je pomembno, da se vzdržimo vsakršnega etiketiranja ljudi, saj se bodo nato ljudje trudili, da bi etiketi tudi ustrezali. Spoštovanje človekovega dostojanstva je osnova etičnega ravnanja, kar pa še ne pomeni, da je ta naloga lahka. Predvsem pomeni spodbujanje samoinicative pri ljudeh v stiski, saj so sami tisti, ki poznajo izhode iz stiske in jih lahko le samo tudi uporabijo. Ljudje, ki jih pri tem na takšen ali drugačen način spremljamo, jim jih lahko le osvetlimo in kdaj nekoliko potisnemo naprej. Ne moremo pa napraviti korakov namesto njih samih.

Odločitev za etično delovanje je po definiciji svobodna, vendar vseeno vedno več ustanov pozna etične kodekse, ki predstavlja skupek etičnih načel posamezne ustanove. So nekakšen minimum, skupni imenovalac na področju etike za vse, ki delujejo v posamezni ustanovi. Pri ljudeh v stiski je ključnega pomena predvsem načelo neizkoriščanja in resnicoljubnosti. Kljub pomembnosti in potrebnosti etičnih kodeksov pa se je potrebno zavedati, da etični kodeksi sami od sebe ne zagotavljajo etičnosti njihovih zavezancev. Etične držbe so veliko manj formalne od zakonodaje in se jih učimo iz vsakdanjih odnosov. Etični kodeksi morajo biti tudi dovolj fleksibilni, da se prilagajajo potrebam njihovih zavezancev, sicer lahko kaj hitro dobijo vlogo nekakšne pravne varovalke, ki ne služi svojemu prvotnemu pomenu.

ZAKLJUČEK

Etika zasleduje in išče dobro in s pomočjo etičnega delovanja to dobro odkrivamo v sebi in drugih, tudi v tistih, ki so v stiski. Etična dimenzija je pri odnosu z ljudmi v stiski zelo pomembna, saj bi brez upoštevanja etičnih načel, kot je spoštovanje človekovega dostojanstva,

neizkoriščanje, neetikiranje, kaj hitro lahko prišlo do takšnih ali drugačnih zlorab. Naj še tako poskušamo naše skupno življenje urediti z zakoni, se vedno znova vračamo na etične držbe, ki jih ljudje gojimo. To razmišljanje bi zaključil s tremi poudarki. Najprej bi poudaril primeren pristop do ljudi v stiski, ki naj ne bo pokroviteljski, marveč naj temelji na empatičnosti in pripravljenosti poslušati. Naj odnos do ljudi v stiski vodi zavezanost do človeka in nekoristoljubnost. Odkrivajmo in premagujmo zidove, ki nas ločujejo od naše polne človeškosti in od stisk drugih. Bodimo konkretni in odkrivajmo obstoječe potrebe ljudi okrog nas. Naj postane spremljanje in opora ljudem v stiski naša navada, naša druga narava, naša etika.